

La *Ginelle* «château» a l'Aude (terme d'Airome, ja citat com *Ginella* l'any 1378), Sabarthès (*Dict'Topogr.*).

Un diminutiu així només existeix, amb significat un poc diferent, en port. (i en part gal·lec) *janela* 'finestra', i napol. *jenella* 'llindar' (Morf-Spitzer, *ASNSL* cxxxvii, 160n.). Del primitiu *JANUA* han quedat en romànic alguns rastres més extensos, sobretot en toponímia: a-arag. *Jánovas*, cast. *Yanguas*, leon. *Anguas* (prop de Cespedosa, *RFE* xv, 266). «Ja» en alguna vall gascona (Rohlf, *Le Gc.*, p. 70; *TopHesp.* i, 243; ii, 127); a-engad. *genna* 'porta de cleda' (Jud, *ASNSL* cxxiv, 400-1; Schorta, *VRom.* i, 208) i segons Planta-Schorta, *Rät. Namenbuch*, s'estén des de Disentis fins Val Müstair almenys; cf. encara, supervivències en francoprovençal, lorenès (M. Thom, *RLiR* xxxv, 131-155), i segons el *REW* en sard i calabrès. Tinc anotat *genill* de l'Alt Flamicell (crec amb sentit semblant) de Violant (*La Vida Pastoral al Pallars Sobirà*, 1938, ms., p. 339). Hi hauria *ginell* a Puigcerdà segons *AlcM* (?), però la cita de 1639 no és vàlida, car pel context és clar que s'havia de llegir *ginell* = *givell* < *livell* 'nivell'.

Giner, V. gener

GINESTA, del llatí vulgar *GENĒSTA*, llatí clàssic *GENISTA*, id. □ 1.ª doc.: *genesta*, c. 1372, JMarc.

Rimant amb *tempesta*, *festa*, *feresta* etc. (*Dicc. de Rims*, lín. 675). «Fembres --- conexents lurs defalliments --- e desijants que lurs cabells negres sien semblants a fils d'aur, --- ab aigues, sabons e lexius de diverses cendres, e especialment de mares de vin grec e de *genesta*, e a vegades ab sagí de serp e de gatla --- convertexen aquells en la color que desigen», BMetge (*Somni*, ed. 1907; *NCL. ginesta*, 108.24); *ginesta*, Busa-N. 1507 (D-I-5.6f.); «que tot ordidor --- qui ordirà tela, e teles de fil de li, per veles, que no-y gos mesclar algun capdell de fil podrit ne mal-fort, ne capdell de stopa, ne de cànem ne de *jenesta* --- per ço que les dites teles qui serviran a fer veles sien bones e leials» en un ban barceloní del S. xv (214v); però per a altres menes de tela s'admetria, d'on el nom del teixit per a tovalles (que el *DAG.* documenta des de 1430); i s'usava per a cordes etc.: «*ginesta* per fer cordes, tela y lo que és menester», A. Bosch (*Títols de honor*, 83).

«Cull becada, y de l'herba se'n puja a unes *ginestes*, / de la *ginesta* a un' alba on nia l'oriol, / y ve, de branca en branca, fent saltirons y festes, / als cortinatges d'eura que 'm fan de para-sol», *Atl.* (158). «Lo timó y la *ginesta*, perfumant l'ayre ab sa agradosa aroma, enervaven los sentits, tot inclinant-los a la peresa ---», Pons Mass. (*Trascant*, 9).

En lloc del clàssic *GENISTA* es va generalitzar *GENĒSTA* a la major part del llatí vulgar (M-Lübke, *Einj.*, 179), si bé també hi aparegué una variant *GINĒSTRA* (Niedermaier, *Glotta* i, 261-70), i en altres bandes restà la -f-. No sembla (contra el parer de Vendryes) que fos la variant bàsica: amb i n'ha sortit el logud. *benistra*; i la i del manlleu al. i neerl. *ginster* també suposa la i que, per metafonia, canvià la vocal de la primera sil-

laba, com indica Jud (*ASNSL* cxxiv, 403, cf. Lausberg, *Litbl.* LVIII, 341). Altrament cas paral·lel al d'ARĒSTA, on la variant *ARISTA* restà també en logud. *arista*. Tanmateix parteixen de *GENĒSTA* el cast. ant. *iniesta* i la major part dels descendents romànics (it. *ginèstra*, fr. *genêt*, port. *giesta*, oc. *genesta*, gascò *gèsta*) per a variants conservades en els dialectes castellans i mossàrabs, en lloc de l'arabisme del castellà modern, veg. *DCEC*, *RETAMA*, III, 1101b17-9; que també ha penetrat a Eiv. i part del val.

El vocalisme de les variants dialectals del català modern suposen també una ě etimològica (*B DLC* xi, 14; Fabra; *BDC* XXI, 165a): cat. central *žinėsta* (*žinėsta bėra* oposada a l'altra a Espinelves, 1935), ross. *žinėsta* (Mosset, no ben igual a la *bo(t)ja*, St. Marçal dels Aspres, 1959-60); però en part es conserva la e de la síl·laba inicial: *žanėsta* Blanes, Mojà, Muntanyola d'Osona (1931, 1935), Banyuls dels Aspres, Perestortes (1959). La variant amb -r- domina en cat. occ.: *žinėstra*, -e, cap a les Garrigues (Castellands, Albagés, 1935); id. a la Vall de Lavansa (si bé *La Ginesta* NL);¹ més enllà vaig recollir *činástra* a les Pailús, *činéstra* Alins de Llitera, *činéstra* a Bielsa. Altrament en algunes zones d'aquestes (on hi ha poca ginesta) es tracta del bàlec: *činėsta* general a V. de Boí (1953 ---).

La invasió de l'arabisme *retama* no ha pas estat cosa de pertot, ni de sempre, en terra valenciana: Cavanilles porta *genesta* (II, 335) i no sols en el Maestrat etc., sinó que a Sallent de Xàtiva, on en veiem forces per aquells alts, me'n parlaven com *žinėstes* (1962).

DERIV.: *Ginestera* [*DAG.*; *BDC* XVII, 26]. La distinció en el cat. central és: cada mata és una *ginestera*, pendents vestits de *ginesteres*, però *fes-me un pom de ginesta*, tot aquell costat de muntanya és ple de *ginesta*, tirarem *ginesta quan passi la professó* etc. «Si el son us ha de torbar / podreu tancar-me a galeres, / però no podreu privar / que torni jo a contemplar / el foc de les *ginesteres*!» exsul indomitus dixit.

Té vasta extensió dialectal pel centre i el Migjorn: *žinėstrėra* Priorat (Porrera), *žinėstėra* val. Nord (El Boixar, Herbés, 1961). *Ginestar* collectiu.

Ginesterola. El diminutiu, com a nom de bolet, dubto que s'usi més que en el domini del dialecte rossellonès, i per raons morfològiques és més natural que s'hagi format *ginesterola* de *ginestera* (un **ginestola*, per més que el portí *AlcM*, no figura en altres fonts i dubto que hagi existit, encara que el que sentim sigui la forma sincopada *žinėstróla*, com és normal i quasi forçós en aquestes condicions fonètiques). Nom que s'explica perquè és «de color de taronja» (Casafre, 1960), i per tant un clap de terra on abundi es compara amb un petit vessant vestit de *ginesteres*; «és la *chanterelle*: n'hi ha de *fol·la* i de *bún*», *ibid.*, «es fan ara per l'agost: més dures que les carrioles i que els *séps*», Bastida del Bulès (1960); «*chanterelle*, *girolle*, *champignon* comestible», gloss. de Jampy (*Roses y violes Canigó*, s.v.).

Ginestar colle. [1551, *DAG.*]; *Ginestar d'Ebre* i molts NL; *Ginestarr* variant bascoide (*E. T. C.* i, 139, 146, 223; II, 31); *l'Ombria* 'l *žinėstá* Portell de Mo-